

simpel, maar in de uitwerking een zwaar en zeer langdurig karwei gebleken. In dit boek wordt namelijk de Nederlandse (kerk)geschiedenis sinds 1815 consequent belicht vanuit de Vaticaanse bronnen. Dat betekent dat vele jaren van studie besteed zijn aan het vinden van nieuw inzicht in doorgaans oude stof. Daarmee wordt Geyls gezegde over geschiedenis als een nimmer eindigend debat in een nieuw licht gezet in die zin dat nieuwe archiefvondsten – opzettelijk opgespoord – tot grondige heroverweging en nieuwe discussie leiden. Dat maakt dit boek tot een mijlpaal. Wie voortaan aan het discours wil deelnemen moet zeker dit boek gelezen en liefst ook zelf wat van deze bronnen gezien hebben.

Een andere vernieuwing in dit boek is de verandering van stof; het is namelijk niet allemaal ‘oud’, integendeel. Zeker het perspectief is nieuw, wat – sprekend voorbeeld – hierin uitkomt dat het geen eigen hoofdstuk heeft waarmee in 2003 goede sier zou kunnen worden gemaakt voor ‘150 jaar kromstaf’, integendeel. In paragraaf 3 van het slothoofdstuk, onder de titel: ‘Effecten van het optreden van de Heilige Stoel’, staat in een korte doch krachtige beoordeling van de keus (in 1853) voor Utrecht als aartsbisschoppelijke zetel (tegenover ‘s-Hertogenbosch, dat nadrukkelijk in beeld was):

Dat hier sprake was van historische beeldvorming, is moeilijk te ontkennen: zonder Utrecht als aartsbisdom zou de katholieke historiografie niet hardnekkig ruim een eeuw lang over het *herstel*² van de bisschoppelijke hiërarchie hebben kunnen spreken, om op die manier een continuïteit van het katholieke verleden te suggereren die er niet was. Zonder Utrecht zou het zwaartepunt van het katholieke leven elders gelegen hebben.

2. Curs. van de auteur, p. 365.

3. Pag. 364, waar over ‘bedoelde en onbedoelde gevolgen’ wordt gesproken die ‘... het optreden van Rome in Nederland kon hebben’. Van de ‘instelling’ van de bisschoppelijke bestuursstructuur (is) het effect op lange termijn groot geweest (curs. K.)

Daarna wordt getoond dat het nog tijden gekost heeft eer de de spanningen tussen katholieken van boven en van beneden de Moerdijk waren opgelost. De keus voor Utrecht was dus wijs, maar die sloeg op ‘instelling der hiërarchie’,³ niet op herstel. Het onbedoelde effect ervan was het ontstaan van een geïntegreerd Nederlands katholicisme, met volle nadruk op Nederlands. Dat is dus de kontekst waarin ‘1853’ geplaatst wordt; als een mijlpaal op de weg naar de volledige integratie van het katholieke volksdeel in het Nederlandse leven.

Om die weg naar integratie te tonen was er niet een heel hoofdstuk nodig over ‘1853’, een gebeurtenis waarover trouwens nog steeds